

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKE

KÍNZÁS, EMBERTELEN BÁNÁSMÓD
TILALMA

*X. Svédország elleni ügye*¹

Az ügy körülményei. A kérelmező – marokkói állampolgárként, a családi kapcsolataira tekintettel – 2005-ben ideiglenes tartózkodási engedélyt kapott Svédországban. Ezt 2007-ben tartós tartózkodási engedéllyé változtatták. A svéd biztonsági szolgálat (*Säkerhetspolisen*) 2016 márciusában a bevándorlási hivatalhoz (*Migrationsverket*) fordult a kérelmező kiutasításának érdekében. A kérelmező mindeközben menedékjog iránti kérelemmel fordult a bevándorlási hivatalhoz, azt állítva, hogy nemzetközi védelemre van szüksége, mivel a biztonsági szolgálat terroristaként jelölte meg, és ez a hazájában a kínzás kockázatát vonja maga után, valamint akár tízéves börtönbüntetést. Azt állította, hogy kénytelen lesz magát bűnösnek vallani egy olyan cselekményben, amelyet nem követett el, mivel terrorcselekmények esetén a marokkói hatóságok gyakran alkalmazzák a kínzást mint egyfajta módszert a vallomástétel kikényszerítésére. A kérelmező szülei Marokkóban élnek, a kérelmező legálisan, a személyazonosságát igazoló okmányok birtokában meglátogatta őket, mikor is a marokkói rendőrség figyelmeztette, hogy megfigyelés alatt tartják, de eljárás nem folyik ellene. A marokkói hatóságok a svédországi tartózkodása alatt nem vették fel vele a kapcsolatot, a svéd biztonsági szolgálat azonban tájékoztatta a marokkói hatóságokat a kiutasítás okáról. 2016. április 22-én a bevándorlási hivatal elutasította a menedékjogi kérelmet, és kiutasította a kérelmezőt arra való hivatkozással, hogy az emberi jogok biztosítása tekintetében Marokkóban jelentős javulás ment végbe, a kínzás illegális, illetve lépéseket tettek a kínzás alkalmazásának visszaszorítására. A bevándorlási hivatal arra hivatkozott, hogy soha nem ítélték el a kérelmezőt terrorcselekménnyel összefüggő bűncselekményért, illetve a marokkói hatóságok soha nem keresték fel Svédországban. A kérelmező a kormányhoz fordult, mivel megítélése szerint a bevándorlási hivatal a döntését alapos vizsgálat nélkül, tisztességtelen eljárás során hozta meg, továbbá a kínzás alkalmazásának gyakoriságára hivatkozott. A migrációs ügyekben el-

járó fellebbviteli bíróság (*Migrationsöverdomstolen*) egyetértett a bevándorlási hivatal álláspontjával, és javasolta, hogy a kormány hagyja helyben a bevándorlási hivatal döntését. A kormány helyben is hagyta a bevándorlási hivatal döntését, de 2016. szeptember 22-én úgy döntött, hogy felfüggeszti a kiutasítás végrehajtását.

*A döntés.*² A kérelmező azzal érvelt, hogy ha kiutasítanák Marokkóba, az Egyezmény 3. cikke által garantált kínzás, embertelen és megalázó bánásmód tilalma sérülne. A marokkói hatóságok bántalmazták az eljárások alanyait, főleg akkor, ha terrorcselekménnyel összefüggésben elkövetett bűncselekmények gyanúja áll fenn. Mivel a svéd biztonsági szolgálat Marokkót értesítette a kiutasítás okáról, a kínzás és az embertelen bánásmód veszélye valós. A kérelmező előadta azt is, hogy a svéd szervek nem tájékoztatták a kérelmezőt az eljárás összes körülményéről, bizonyos információkat titkosnak minősítettek, az ezeket tartalmazó iratokba nem tekinthetett be, így nem is volt lehetősége megvédenie magát. Szerinte Marokkóban börtönbüntetetés is fenyegetné, mert a jogtalanul, kínzással szerzett vallomása eleget lenne az elítéléséhez.

A kormány szerint a kiutasítás nem valósítaná meg az Egyezmény 3. cikkének sérelmét. A svéd idegenrendészeti törvény rendelkezései összhangban vannak az Egyezmény releváns rendelkezéseivel. A svéd hatóságok az eljárásuk során a kiutasítással kapcsolatban ugyanolyan mérlegelést alkalmaznak, mint a Bíróság, és ezt a vizsgálatot jelen ügyben is lefolytatták. Arra hivatkoztak, hogy a marokkói jogban lefektették a kínzás tilalmának elvét, a tilalom megsértésére vonatkozó szankciórendszert is kidolgoztak. A kormány álláspontja szerint az, hogy Svédországban nemzetbiztonsági kockázatot jelent a kérelmező, nem alapozza meg a kínzás valós veszélyének fennálltát. Emellett a svéd biztonsági szolgálat tájékoztatta a marokkói hatóságokat arról, hogy a kérelmező nem követett el bűncselekményt, illetve ennek gyanúja sem merült fel.

A Bíróság mindenekelőtt leszögezte, hogy a részes államoknak joga van más ország állampolgárait kiutasítani, amennyiben azok a nemzetbiztonságot veszélyeztetik, különösen terrorcselekmények gyanúja esetén. A Bíróság azonban azt nem vizsgálhatja, hogy a kérelmező ténylegesen fenyegetést jelent-e, csupán azt, hogy a kiutasítás összeegyeztethető-e az

Egyezmény 3. cikkével. A 3. cikk szerint a kínzás tilalma abszolút tilalom, a kérelmező esetében pedig a Bíróság szerint fennállhat a valós veszélye a kínzás és embertelen bánásmód alkalmazásának.

A Bíróság korábbi, releváns döntéseire hivatkozva kimondta, hogy kiutasításról szóló döntés meghozatalakor vizsgálatnak kell alávetni az előrelátható következményeket. A kormány arra hivatkozott, hogy a marokkói helyzet javult az emberi jogok biztosítása tekintetében, amit a Bíróság elismert, így kifejezetten azt kellett vizsgálnia, hogy jelen esetben, a kérelmező esetében a kiutasítás ellentétes lenne-e a 3. cikkel. A Bíróság azt is figyelembe vette, hogy a kérelmező legálisan, problémamentesen utazott Marokkóba, illetve hagyta el az országot.

A Bíróság hangsúlyozta, hogy a kérdés az, hogy a hazatérés után bántalmaznák-e a hatóságok, nem pedig az, hogy eljárást folytatnának-e ellene, esetleg elítélnék-e, hiszen az nem ellentétes a 3. cikkel. A Bíróság leszögezte, hogy a 3. cikk a demokratikus társadalmak egyik legalapvetőbb értéke, amelyet még a terrorizmus elleni küzdelem során is érvényre kell juttatni. A Bíróság a kérelmező indoklását megvizsgálta, annak tükrében pedig, hogy a svéd biztonsági szolgálat tájékoztatta a marokkói hatóságokat a nemzetbiztonsági fenyegetésről, úgy ítéli meg, hogy a 3. cikkben foglalt tilalommal ellentétes bánásmód tanúsításának veszélye fennáll, mivel Marokkóban jelenleg is előfordul, hogy terrorcselekménnyel összefüggő bűncselekmények gyanúja esetén kínzást alkalmaznak Marokkóban. A kormány álláspontjára válaszul a Bíróság megjegyzi, hogy a bevándorlási hivatalnak, valamint a migrációs ügyekben eljáró fellebbviteli bíróságnak az eljárásuk során nem volt információjuk arról, hogy a svéd biztonsági szolgálat kapcsolatba lépett a marokkói hatóságokkal, így nem tudtak megalapozott döntést hozni. Ezt követően a Bíróság megjegyezte, hogy a svéd hatóságok nem gondoskodtak semmiféle speciális intézkedésről annak biztosítása érdekében, hogy a 3. cikk megsértése ne következzen be, illetve a marokkói hatóságok sem nyújtottak biztosítékot arra az esetre, ha a kérelmező az országba visszatérne. Ezek mérlegelése alapján a Bíróság megállapította a 3. cikk megsértését.

Bukor Liza

AZ EGYEZMÉNY 3., 5. ÉS 13. CIKKE

KÍNZÁS, EMBERTELEN BÁNÁSMÓD TILALMA, SZABADSÁGHOZ ÉS BIZTONSÁGHOZ VALÓ JOG, JOGORVOSLATHOZ VALÓ JOG

Teymurazyan Örményország elleni ügy³

Az ügy körülményei. A kérelmezőt 1983-ban és 1988-ban bűnösnek mondták ki fiatalkorúak sérelmére elkövetett szemérem sértő bűncselekményekben, és szabadságvesztésre ítélték. 2001. január 25-én a Semmitőszék mint harmadfokú bíróság befogadta a legfőbb ügyész által előterjesztett rendkívüli jogorvoslati kérelmet, és hatályon kívül helyezte mindkét ítéletet; *corpus delicti*, vagyis a kérelmező bűnösségét alátámasztó bizonyítékok hiánya miatt. Ezt követően a kérelmező követelte az államtól az elítélése folytán bekövetkezett vagyoni kárainak megtérítését. Ennek eredményeként az elsőfokon eljáró Kentron és Nork-Marash kerületi bíróság döntése értelmében pénzbeli kártalanításban részesítették a kérelmezőt.

2005-ben a kérelmezővel szemben büntetőeljárás indult két rendőr sérelmére elkövetett testi sértés vádjára alapján. Az eljárás során az elsőfokú bíróság – tekintettel arra, hogy a kérelmező mozgáskorlátozott, büntetlen előéletű, valamint két kiskorú gyermekének tartására köteles – előzetes letartóztatás helyett házi őrizetet rendelt el. A nyomozó hatóság indítványára azonban az elsőfokú bíróság ezt kéthavi előzetes letartóztatásra módosította. A nyomozás során a kérelmező vallomásaiban azt állította, hogy a rendőrök kenőpénzt követeltek tőle annak fejében, hogy nem jelentik az általa elkövetett közlekedési szabálysértést, ennek a követelésnek a visszautasítását követően a rendőrök bántalmazták. Sérüléseit igazságügyi orvosszakértői vélemény igazolta. Ennek ellenére a nyomozó hatóság („investigator”) 2005. június 21-én nem javasolta a rendőrök elleni vádemelést; arra hivatkozással, hogy a kérelmező letartóztatással szembeni ellenállását törvényesen alkalmazott erővel. Az elsőfokú bíróság felmentette a kérelmezőt a vádak alól, és megállapította a rendőrök erőszakos fellépéssel megvalósított hatáskörtúllépését, majd azt is kimondta, hogy a kérelmező az alaptalanul helyezték előzetes letartóztatásba, továbbá indítványozta az ügyésznél, hogy emeljen vádat a két rendőr ellen hivatali visszaélésért. Az ügyészség és a rendőrök fellebbeztek az ítélet ellen, ám a másodfokú bíróság 2006. november 14-én helybenhagyta az elsőfokú bíróság döntését; arra hivatkozva, hogy a kérelmező jogos önvédelmet gyakorolt. Ugyanakkor a másodfokú bíróság semmissé nyilvánította az

ügyészhez intézett kérelmet, ugyanis a büntető-eljárás kódex értelmében nincs lehetőség büntető-eljárás megindítására, ha a vádhatóság határozattal megszüntette az eljárást, így a nyomozó hatóság 2005. június 21-én meghozott ilyen tartalmú döntése kizárta a rendőrök elleni vádemelés lehetőségét.

A kérelmező panaszt nyújtott be a nyomozó hatóság döntése ellen, kérve annak hatályon kívül helyezését, mivel az ellentétben áll az elsőfokú bíróság által utóbb meghozott ítéletben foglaltakkal. A panasz ügyében eljáró elsőfokú bíróság azonban elutasította a panaszt, a határidő elmulasztása miatt. A másod- és harmadfokú bíróság ugyancsak így járt el, a döntés ellen benyújtott fellebbezések elkésettsége okán. A harmadfokon eljáró Semmitőszék 2009. április 8-án hozta meg döntését.

Első polgári jogi keresetében a kérelmező vagyoni káraiért további kártalanítás megítélését kérte, valamint az elszenvedett nem vagyoni sérelmekkel kapcsolatos igényt kívánt érvényesíteni. Az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet; megállapítva, hogy a kérelmezőt a nemzeti jog alapján valóban felmentették, és már részesült a jogszabályok által lehetővé tett teljes kártalanításban. Így újabb vagyoni kártalanítás iránti követelése nem voltak megalapozottak, az ezen felül követelt nem vagyoni sérelmekkel kapcsolatos igények megtérítésére nincs jogalap. A döntés ellen irányuló fellebbezést a másodfokú bíróság hasonló indokolással elutasította. A Semmitőszékhez benyújtott fellebbezését érdemi megalapozatlanság miatt befogadhatatlannak minősítették.

Második polgári jogi keresetében a kérelmező a vele szemben alkalmazott nem megfelelő bánásmód miatt keletkezett vagyoni kárainak megtérítését követelte, különösen a különböző egészségügyi költségeket. Az elsőfokú bíróság azonban az igényt elutasította, mivel nem talált oksági összefüggést a rendőrök törvénytelen cselekményei és a konkrétan meghatározott egészségügyi költségek között. A kérelmező további fellebbezései ismét sikertelenek voltak.

*A döntés.*⁴ A kérelmező az Egyezmény 3. cikkében foglalt kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmának sérelmét, az 5. cikk 5. bekezdésében deklarált szabadsághoz és biztonsághoz való jogának megsértését, a 13. cikk által biztosított hatékony jogorvoslati jogának és a Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 3. cikkében megfogalmazott, bírói hiba esetén járó kártalanításhoz való jogának sérelmét állította. A Bíróság az egyes cikkek kapcsán az alábbiakban ismertetett megállapításokat tette.

3. cikk, a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmának sérelme. A kormány azzal érvelt, hogy a kérelmező elmulasztotta kimeríteni a nemzeti jogorvoslati lehetőségeket, továbbá a Bírósághoz fordul-

ásra nyitva álló, a végső döntés meghozatalától számított hat hónapos határidőt is. A jelen ügyben a kormány szerint a kérelmező a nyomozó hatóság döntését kétféle jogorvoslattal is megtámadhatta, a bíróságok azonban a fellebbezéseket a határidő elmulasztására figyelemmel elutasították. A kérelmezővel szembeni nem megfelelő bánásmód sem került bizonyításra, így az örmény jog szerint nem illeti meg kártalanítás. Ebből következően a polgári jogi keresetek nem jelentettek volna hatékony jogorvoslatot. A kormány arra is utalt, hogy amennyiben a Bíróság nem is tekinti a nyomozó hatóság döntése elleni jogorvoslati lehetőséget hatékonyknak, az ezen döntéstől (2005. június 21.) számított hat hónapos határidőt akkor sem tartotta be a kérelmező.

A kérelmező ezzel szemben azt állította, hogy minden hatékony jogorvoslati lehetőséget kimerített, és a hat hónapos határidőn belül fordult a Bírósághoz. Az adott ügyben – a nyomozó hatóság döntését követően – a büntetőbíróság megállapította a vele szembeni nem megfelelő bánásmód tényét, és ugyanez a döntés semmissé tette a nyomozó hatóság döntését. A rendőrök elleni vádemelés hiányában a kérelmező panasszal élt a bíróságok felé, amely eljárásban a végleges döntés 2009. április 8-án született meg, így a határidőt megtartotta.

A hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítésével összefüggésben a Bíróság kétségesnek találta, hogy a jogorvoslatok hatékonyak lettek volna, tekintve, hogy a kormány által hivatkozott három lehetőségre a jogszabályok különböző határidőket írnak elő, ami abban az esetben is egyértelműen zavarokat okozhat a továbbiakban követendő eljárás tekintetében, ha mindhárom igénybe vehette a kérelmező. Ebből következően a Bíróság álláspontja szerint a nyomozó hatóság 2005. június 21-én meghozott döntése ellen nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslat. Ami a két polgári jogi keresetet illeti, a Bíróság rámutatott arra, hogy az olyan polgári vagy közigazgatási eljárások, amelyek hivatalos személy által törvénytelenül alkalmazott erő esetént nem irányulnak a felelősséggel tartozó azonosítására, illetve megbüntetésére, hanem kizárólag kártalanításra, nem minősülnek megfelelő és hatékony jogorvoslatnak, így kimerítésükre a Bírósághoz fordulás előtt nincs szükség.

A határidő megtartása kapcsán a Bíróság fontosnak tartotta kiemelni, hogy a büntetőügyben eljáró elsőfokú bíróság megállapította a kérelmezővel szembeni nem megfelelő bánásmódot és a nyomozó hatóság döntésének alaptalanságát, továbbá az ügyészhez fordult a rendőrök elleni büntetőeljárás kezdeményezése érdekében. A másodfokú bíróság azonban 2006. november 12-én ítéletében elutasította az ügyben további nyomozás folytatására irányuló kérelmet

– a kétszeres értékelés tilalmára történő hivatkozással –, miközben fenntartotta az elsőfokú ítéletnek az aggályos bánásmódra vonatkozó megállapításait. A fentiek alapján a Bíróság megállapította, hogy a hat hónapos határidő szempontjából végleges hazai döntésnek tekinthető ítélet 2006. november 12-én született, míg a kérelmező 2009. március 23-án fordult panasszal a Bírósághoz, így a kérelemnek a kínzás tilalmának megsértésére irányuló részét a Bíróság érdemben nem vizsgálhatta.

5. cikk 5. bekezdés, a szabadsághoz és biztonsághoz való jog. A kérelmező álláspontja szerint a szabadsághoz való jogának megsértésével végrehajtott letartóztatás áldozata volt, így az egyezmény értelmében joga van az 5. cikk 5. bekezdése alapján kártalanításra. A Bíróság kiemelte, hogy az 5. bekezdés alkalmazása feltételezi a cikk valamelyik korábbi bekezdése megsértésének a megállapítását, továbbá a kártalanításnak nem csak a tisztán vagyoni, pénzületi természetű károkat, hanem az olyan lelki megpróbáltatásokat is jóvá kell tennie, amelyeket az áldozat a szabadsághoz való jogának megsértése következtében szenvedett el. A Bíróság ezt követően megállapította, hogy a nemzeti bíróság is törvénytelennek találta a kérelmező letartóztatását és megalapozatlannak a fogva tartását, vagyis a kérelmező 5. cikkben foglalt alapvető jogai érdemben sérelmet szenvedtek, ennek eredményeképp az 5. cikk 5. bekezdése alkalmazható. A nem vagyoni sérelmek kompenzálása azonban a nemzeti jogszabályok értelmében nem lehetséges, ez a szabályozási hiányosság pedig – mint ahogy a hasonló körülményeket vizsgáló, Örményország elleni korábbi döntéseiben is leszögezte a Bíróság – megvalósítja az EJEE 5. cikk 5. bekezdésének sérelmét.

13. cikk, hatékony jogorvoslathoz való jog. A kérelmező álláspontja szerint az egyezményben garantált jogorvoslathoz való joga is sérült azáltal, hogy a hazai jogszabályok semmilyen lehetőséget nem nyújtanak a rendőri bántalmazás és bánásmód során elszenvedett nem vagyoni károk megtérítésére, annak ellenére, hogy a fellebbviteli bíróságok is megállapították a bántalmazás és a rendőri intézkedések törvénytenségét. Ebből kifolyólag – állítása szerint – rendelkezett a 13. cikk értelmében vett bírósági úton érvényesíthető igénnyel. Polgári jogi keresetei azonban azért lettek elutasítva, mert a nem vagyoni károk megtérítésére a nemzeti jog nem nyújt jogalapot. A kormány azzal érvelt, hogy a kérelmező számára a hazai jog biztosított – elméletileg és gyakorlatilag is – hatékony jogorvoslati lehetőséget a nem megfelelő bánásmódot illetően, ezt azonban a kérelmező határidőben nem vette igénybe. Másrészt a kormány a kérelmezővel szembeni bánásmódot illető végleges hazai döntésnek

a 2005. június 21-i nyomozó hatósági döntést tekintette, amely a rendőrök eljárását jogszerűnek minősítette. Ennek megfelelően, mivel releváns hatóság nem állapította meg a kínzás tilalmának megsértését, a kormány szerint a kérelmezőnek nem volt érvényesíthető jogi igénye a 13. cikk értelmében. A Bíróság e körben kiemelte, hogy a 13. cikk alkalmazásának nem előfeltétele valamely egyezményben foglalt más jog megsértésének a megállapítása. Az EJEE 13. cikke olyan nemzeti szinten kikényszeríthető, hozzáférhető jogorvoslat garantálását kívánja meg, amely az egyezményben foglalt alapvető jogok és szabadságok tényleges érvényesülését biztosítja. A Bíróság ezért elutasította a feltárt körülményeknek ellentmondó kormányzati érvelést, valamint kimondta, hogy miután a bíróságok megállapították a rendőri eljárás jogszerűtlenségét és a kérelmezővel szembeni törvénytelen erő alkalmazásának tényét, a kérelmező a 13. cikk alkalmazásában rendelkezett érvényesíthető joggal az alapján, hogy a 3. cikkben foglalt tilalomba ütköző bánásmódban részesítették. Ebből következően a kérelmező rendelkezésére kellett volna állnia hatékony jogorvoslati lehetőségnek. A Bíróság egy Örményországgal kapcsolatos hasonló ügyben is arra a megállapításra jutott, hogy a nem vagyoni károk megtérítésére irányuló jogorvoslati lehetőség hiánya sérti az Egyezmény 13. cikkében foglalt garanciákat, és nem talált okot arra, hogy – a nemzeti jogszabályok módosítása hiányában – e konklúziótól a jelen döntésben eltérjen.

Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 3. cikk, kártalanításhoz való jog bírói hiba esetén. A kérelmező álláspontja szerint annak fényében, hogy 1983-ban és 1988-ban jogerősen elítélték, és ennek következtében kitöltötte büntetését, ám a Semmitőszék később ezen ítéleteket hatályon kívül helyezte – elismerve ezzel, hogy súlyos hibát vétettek a jogalkalmazó szervek –, a jegyzőkönyvben foglaltak szerint követelhető kártalanítás illetné meg. A Bíróság döntésében – a kormány érvelésével összhangban kimondta, hogy az ítéletek hatályon kívül helyezésére egy rendkívüli jogorvoslati eljárás alapján került sor, amelynek során a harmadfokú bíróság a már korábban is rendelkezésre álló bizonyítékok felülvizsgálata során nem talált érdemi bizonyítékot (*corpus delicti*) a kérelmező bűnösségének alátámasztására, így a Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 3. cikkének alkalmazásához megkívánt új vagy újonnan feltárt bizonyíték az ügyben nem merült fel. Ebből következően a Bíróság tárgyi okból elfogadhatatlannak minősítette a kérelem ezen részét.

Egyéb rendelkezések sérelme. Az EJEE 6. cikkében deklarált tisztességes tárgyaláshoz való jognak, illetve az Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkében fog-

lalt tulajdonhoz való jognak az állítólagos megsértésével kapcsolatban a Bíróság nyilvánvaló megalapozatlanságra hivatkozással elfogadhatatlannak minősítette a kérelem vonatkozó részeit.

Elégtétel. Arra tekintettel, hogy a Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 3. cikke nem alkalmazható a kérelmező ügyében, az erre alapozott kártalanítási igényeket a bíróság elutasította. Ami a nem vagyoni sérelmek orvoslását illeti, a Bíróság a kérelmező által követelt összeget (481 000 EUR) túlzónak és megalapozatlannak találta, így ítéletében egy jelentősen kisebb összeget (11 700 EUR) ítelt meg a kérelmező javára.

Összegzés. A Bíróság a kínzás tilalmának sérelméért érdemben nem vizsgálhatta a hat hónapos határidő meg nem tartása miatt, azonban elmarasztalta Örményországot azon az alapon, hogy a nemzeti jogrend nem nyújt lehetőséget a törvénytelen elítélés és fogva tartás során elszenvedett, kifejezetten nem vagyoni sérelmek orvoslására. Ez a hiányosság sérti az Egyezményben garantált szabadsághoz és biztonsághoz való jogot, valamint a hatékony jogorvoslathoz való jogot.

Harza Kinga Rebeka

AZ EGYEZMÉNY 6. CIKKE

TISZTESSÉGES TÁRGYALÁSHOZ VALÓ JOG

Regner Csehország elleni ügye⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező Václav Regner 2004 novemberében óta a cseh védelmi minisztérium munkatársa volt. 2004 decemberében a minisztérium képviselője felkérte a cseh nemzetbiztonsági hatóságot a kérelmező nemzetbiztonsági minősítésére annak érdekében, hogy munkája során hozzáférhessen minősített adatokat tartalmazó iratokhoz is. A kérelmezőt 2005. január elsejétől a minisztérium vagyongazdálkodásért felelős osztálya vezetőjének nevezték ki. A nemzetbiztonsági minősítést a kérelmező 2005. július 19-én kapta meg; a minősítés érvényessége 2010. július 18-ig szólt. A kérelmező 2006-ban a védelmi miniszter első helyettesének megbízottja lett.

2005. október 7-én a hatóság „bizalmas” besorolású információkat kapott a hírszerző szolgálattól, és az azok alapján indult vizsgálat eredményeképpen 2006. március 21-én visszavonta a kérelmező nemzetbiztonsági minősítését. A visszavonás oka két, egymástól független körülmény volt. Először is, a kérelmező – kötelezettségét megszegve – nem jelezte, hogy több vállalatnál igazgatói tisztséget visel, együt-

tal pedig külföldi bankoknál vezetett számlákat. Másodsorban pedig a kérelmezőt nemzetbiztonsági kockázati tényezőnek minősítették a vonatkozó törvényi előírásoknak megfelelően. Ugyanakkor nem ismerhette meg, hogy ez a minősítés pontosan milyen tényeken alapul, mivel a vonatkozó iratok „bizalmas” minősítésűek voltak, amelyeket a kérelmező – éppen a minősítéstől való megfosztás miatt – már nem ismerhette meg. A nemzetbiztonsági hatóság elnöke a kérelmező közigazgatási fellebbezésének keretében – részben eltérő alapokon, de – megerősítette az értékelést, és a kérelmező beadványát megalapozatlannak minősítette. Mindeközben, 2006. október 4-én a kérelmező egészségügyi okokból kérte felmentését feladatai alól, majd később – 2007. január 31-én – közös megegyezéssel megszűnt a munkaviszonya. A kérelmező a prágai városi bírósághoz fordult a határozat bíróság általi felülvizsgálata érdekében. Sem ő, sem pedig az ügyvédje nem férhetett hozzá a bizalmas információkhoz, viszont a bíróság megismerhette azokat. Ez a tény ugyanakkor nem zárta ki annak lehetőségét, hogy a kérelmező beadványokkal, kérelmekkel éljen a nemzetbiztonsági minősítése visszavonásával összefüggésben. Elképzelése szerint a szóban forgó információk egy olyan katonai hírszerző szolgáltatótól származhattak, amely bosszút kívánt rajta állni egy korábbi, a törvényi kötelezettségén kívül eső együttműködés megtagadásáért. 2009. szeptember 1-jén a bíróság elutasította a beadványt. A bíróság értékelése szerint nem volt vitatható a hatóság azon álláspontja, melynek alapján nem tette közzé a minősített adatokat tartalmazó dokumentumokat, amelyeket így a kérelmező nem ismerhette meg, tekintettel arra, hogy az ilyen információk közzétételét törvény tiltja. Hozzátette, hogy a kérelmező jogait megfelelő mértékben tiszteletben tartották, mivel a bíróság megismerhette a minősített információkat, és így megállapíthatta, hogy azok igazolták a hatóság döntését.

A kérelmező beadványát később a legfelső közigazgatási bíróság megalapozatlannak ítélte. Később az alkotmánybíróság is nyilvánvalóan megalapozatlannak ítélte a beadványt.

2011. március 16-án az ügyészség vádindítványt tett a kérelmező és 51 társa ellen a védelmi minisztériumban 2005 és 2007 között történt közbeszerzési szerződések odaítélésének befolyásolása miatt.

A kérelmező a biztonsági minősítésének visszavonásának felülvizsgálatára irányuló indítványai nyomán induló közigazgatási eljárások tisztességtelenségére hivatkozva az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésének sérelmét állította.

*A döntés.*⁶ A Bíróság mindenekelőtt összehasonlítást tett, és úgy találta, hogy az Egyezményben ré-

szes államokban az „állam védelme” vagy a „nemzetbiztonság” meghatározása ugyan nem egységes, de a végrehajtó hatalom – mindenekelőtt a felelős hatóságok útján – jogosult a minősített adatokhoz való hozzáférés korlátozására, büntető- és közigazgatási eljárásokban is, ha az az ország érdekében történik. Ebben a tekintetben a tagállami hatóságok széles döntési jogkörrel rendelkeznek. A legtöbb állam ugyanakkor a bíróságokra bízta annak ellenőrzését, hogy az információk beszerzése jogszerűen történik-e. Az ilyen jellegű bírói felülvizsgálat köre nem egységes. Az azonban közös elem, hogy a minősített iratok közzétételének vagy átadásának megtagadása önmagában nem jelenti az alapvető jogok megsértését. Bizonyos államokban a nem megismerhető információk büntetőeljárás keretében nem használhatók fel, de közigazgatási eljárásokban igen.

A Kamara 2015. november 26-án hozott döntésében előbb a befogadhatóságról döntött. A kormány álláspontja szerint a 6. cikk jelen esetre nem alkalmazható, hiszen Csehország törvényei lehetővé teszik, és a konkrét ügyben is lehetővé tették a nemzetbiztonsági minősítés visszavonásának felülvizsgálatát. Tekintettel a szóban forgó jog polgári jogi igényt tartalmazó jellegére, a Kamara felidézte a Vilho Eskelinen és mások Finnország elleni ügyében alkalmazott tesztjét, és megállapította, hogy a kérelmező köztisztviselő.⁷ A Kamara szerint jelen ügy különbözik abban, hogy a munkaügyi vita nem döntő elem, a kérelmező munkaviszonyának megszűnése nem a nemzetbiztonsági minősítés visszavonásának következménye, az eljárások nem kapcsolódnak közvetlenül a felmentéshez. Ugyanakkor a Kamara azt is megállapította, hogy a biztonsági minősítés visszavonása döntően befolyásolta azt, hogy milyen pozíciókat vállalhatott a kérelmező, így a történetek hatással voltak polgári jellegű jogaira, tehát az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdése alkalmazható.

A dolog érdemét tekintve a Kamara úgy látta, hogy a szóban forgó iratokhoz és információkhoz való hozzáférés megtagadásának nemzetbiztonsági okai voltak, hiszen – a hatóságok szerint – a hozzáférés egy hírszerző szolgálat munkamódszereinek és forrásainak leleplezéséhez, illetve akár lehetséges tanúknak a kérelmező általi befolyásolásához vezethettek volna. A Kamara döntése szerint az eljárások a „lehető legteljesebb mértékben” megfeleltek a kontradiktórius eljárás feltételeinek és a fegyveregyenlőség elvének, illetve megfelelő biztosítékokat tartalmaztak a kérelmező érdekeinek védelmére, tehát nem sérült az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdése. A Nagykamara előtt a kormány előadta, hogy mivel a szóban forgó eljárások nem a kérelmező munkaviszonyával, feladataival voltak közvetlen össze-

függésben, a kérelmező nem tekinthető sértettnek; különösen azért nem, mivel saját maga kérte felmentését. A kormány leszögezte, hogy a nemzetbiztonsági minősítések kiadása az erre jogosult hatóságok törvényben rögzített joga, és amennyiben kétség merülne fel egy személy megbízhatóságát illetően nemzetbiztonsági szempontból, akkor a hatóságnak már nincs mérlegelési jogköre, a törvény azonnali intézkedést követel a nemzetbiztonsági minősítés visszavonására. A kormány szerint – ellentétben a Kamarával, amely úgy ítélte meg, hogy a vita a kérelmező felülvizsgálathoz való jogát érinti – a vita arról szól, hogy a kérelmező megbízható-e nemzetbiztonsági szempontból, és ennek megfelelően hozzáférhet-e minősített adatokhoz. A kormány álláspontja szerint ez egy kiváltság, amely nem értelmezhető jogként, még kevésbé polgári jogi igényt keletkeztető jogként, így a szóban forgó cikk nem alkalmazható.

A kérelmező előadta, hogy munkaviszonyának vége egy jogellenes és téves döntés következménye, mivel olyan pszichológiai nyomásnak volt kitéve, hogy nem volt más választása, mint előbb munkakörének, majd munkahelyének elhagyása. A nemzetbiztonsági minősítésének visszavonása lehetetlenné tette számára, hogy feladatait elvégezze, ezért kellett elhagynia a védelmi minisztériumot.

A Bíróság a kérelmező státuszát a cikk alkalmazhatóságával együtt vizsgálta. Megismételte, hogy a 6. cikk 1. bekezdésének alkalmazásához egy olyan „jog” „vitatása” szükséges, amelyet a hazai jog elismer. Az Egyezmény 6. cikke azokban az esetekben nem alkalmazható, amikor a hazai jogszabályok anélkül biztosítanak egy bizonyos előnyt, hogy bíróság előtt elismerhető, érvényesíthető jogot keletkeztetnének.

Egy foglalkozáshoz, vagy jelen esetben a kérelmező feladataihoz való hozzáférés elvben olyan kiváltságnak tekintendő, amelyet az illetékes hatóság egyedi döntése biztosít, így jogi úton nem kikényszeríthető. Nem ez a helyzet azonban egy foglalkoz(tat)ás folyamatossága vagy egy adott feladat ellátásának feltételei tekintetében. A magánszektorban a munkajog biztosítja a munkavállaló számára a bírói felülvizsgálathoz való jogot, amennyiben az érintett úgy ítéli meg, hogy elbocsátása jogellenes volt, vagy munkaszerződését egyoldalúan (és jelentősen) változtatta meg a munkaadó. Néhány – az említett Vilho Eskelinen-esetben érintett – kivételtől eltekintve ugyanez vonatkozik az állami alkalmazottakra is.

Jelen esetben a kérelmezőnek a feladatai kifejezetten a minősített adatokhoz való hozzáférés engedélyezéséhez kapcsolódtak. A biztonsági minősítésének visszavonása tehát lehetetlenné tette számára, hogy teljes körűen ellássa feladatait, és hátrányosan befo-

lyásolta arra vonatkozó lehetőségeit, hogy a közszolgálatban új pozíciót szerezhessen.

E körülményeknek megfelelően a Bíróság álláspontja szerint a nemzetbiztonsági minősítés visszavonását jelentő döntés és az adott pozíció(k), majd foglalkozás elvesztése közötti kapcsolat nem tekinthető távolinak vagy csekélynek. A kérelmező tehát hivatkozhat a visszavonás törvényi felülvizsgálatához való jogára a bíróságok előtt.

A Bíróság azt is megállapította, hogy a kérelmező és a védelmi minisztérium közötti munkaviszony a munka törvénykönyvén alapult, ami nem tartalmaz különleges rendelkezéseket az államigazgatásra vonatkozóan. A magánszektorban a foglalkoztatás körüli viták az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésének értelmében vett polgári jog körül forognak, így jelen esetben a kérelmező sértettként jogosan hivatkozik az Egyezményre. Ennek megfelelően a kormány előzetes kifogásait a Bíróság elutasította.

A kérelmező ügy érdemére vonatkozó beadványa szerint a bíróságok nem tudtak érdemi döntést hozni a hatóság nemzetbiztonsági minősítését visszavonó döntésének jogszerűségéről, mivel azokat csak egy közvetett és nem hiteles bizonyítékra, egy hírszerző szolgálat jelentésére alapozhatták. Véleménye szerint ez a jelentés csak közvetett és nem teljeskörű információkat tartalmazott, melyeket nem tudtak igazolni vagy összevetni az ő általa tett állításokkal, hiszen a jelentés tartalmát ő maga nem ismerhette meg az eljárás egyetlen szakaszában sem. Érvelése szerint az információk hitelességét csak az azokat megalapozó tények ellenőrzésével lehet megállapítani, és erre a bíróságoknak nem volt lehetősége, mivel a minősített iratokat nem, csak az azok alapján készült jelentést ismerhették meg a nemzetbiztonsági hatóság és a bíróságok is. Érvelése szerint a fegyveregyenlőség elve is sérült azáltal, hogy nem ismerhette meg a számára kedvezőtlen döntést megalapozó jelentés tartalmát.

A kormány kiemelte, hogy több törvény is lehetővé teszi minősített iratok megismerését pereskedő felek számára anélkül, hogy az iratok minősítését fel kellene oldani. Viszont néhány különleges eljárás esetében, melyek alapvető nemzetbiztonsági érdekeket érintenek, másfajta megközelítést kell alkalmazni. Különösen abban az esetben enged a törvény még korlátozóbb eljárást, ha a hírszerző szolgálatok vagy a rendőrség munkájának potenciális veszélyeztetéséről vagy súlyos megzavarásáról van szó.

A kormány elfogadta, hogy jelen esetben nem büntetőügyről van szó, amely esetben egyébként a korlátozóbb megoldás is megengedett, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy jelen ügyet nem lehet hagyományos közigazgatási eljárásnak sem tekinteni. Sokkal

inkább olyan *sui generis* eljárásról van szó, melynek jogi kerete, jellemzői, tárgya és célja mind olyan tényezők, melyek miatt nem lehet azt más eljárással összehasonlítani.

A kormány álláspontja szerint a hazai bíróságok egyöntetűen megerősítették, hogy a szóban forgó információk nyilvánosságra hozatala tilalmának van jogi alapja; a tilalom nem önkényes döntésen alapult. A kormány szerint az eljárás során a lehető legtöbb biztosíték állt rendelkezésre a kérelmező érdekeinek védelmére. A kérelmező biztonsági aktáját – beleértve a minősített információkat is – az eljáró bíróságok minden szinten megismerhették. A bírácoknak törvény adta joguk minősített dokumentumokat is megismerni, így az eljárás különböző szakaszában eljáró, összesen kilenc bíró kellőképpen ismerte a döntéshez szükséges részleteket. A kormány kiemelte, hogy a kérelmező nem kérdőjelezte meg az eljáró bírák függetlenségét és pártatlanságát.

A kormány elismerte, hogy a nemzetbiztonsági szolgálat által őrzött dokumentumot nem, csak az abból kivonatolt, nem minősített releváns információkat tartalmazó jelentést küldték el a hatóságnak és a bíróságoknak. Ugyanakkor a hazai bíróságok kiforrott joggyakorlatának megfelelően az ilyen jelentésekhez átfogó követelmények társulnak. A jelentéseknek nagyon specifikus és megbízható információkat kell tartalmazniuk, hogy azok alkalmas legyenek a szóban forgó hírszerző szolgálat következtetéseinek ellenőrzésére, valamint a szolgálatnak azt is jeleznie kell, hogy az információkat hogyan, milyen körülmények között szerezte be, és miért tekinti azokat hitelesnek. A bíróság feladata nem az, hogy a szolgálatok által összegyűjtött dokumentumok hitelességét és megbízhatóságát felülvizsgálja, hanem annak ellenőrzése, hogy valóban fennáll-e a lehetséges biztonsági kockázat alapos gyanúja. A kormány szerint nem kétséges, hogy ha a bíróságok a vizsgálat eredményéről szóló jelentést hiányosnak, nem elég részletesnek vagy nem hitelesnek ítélték volna meg, akkor hatályon kívül helyezték volna a határozatot, és kötelezték volna a hatóságot, hogy további bizonyítékokkal egészítse ki állításait.

A kormány szerint a kérelmezőnek azáltal, hogy előadhatta a hírszerző szolgálat vizsgálatának kimeneteléről, a vizsgálat és a jelentés feltételezett tartalmáról, valamint a jelentés szerzőjének esetleges motivációiról a meglátásait, lehetősége volt érdemben vitatni a jelentés hitelességét az ő érdekeit védő bírák előtt. Így a bírák az ügy teljes körű ismeretében tudtak döntést hozni, figyelembe véve a kérelmező aggályait és kifogásait is. Az, hogy az alkotmánybíróság is vizsgálta az ügyet, további garanciát jelentett a kérelmező érdekeinek védelmére. A kormány sze-

rint tehát az eljárás során olyan garanciák érvényesültek, hogy összességében sem a kontradiktórius eljárás, sem a fegyveregyenlőség elve nem sérült, tehát az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését nem sértették meg.

A Bíróság leszögezte, hogy a kontradiktórius eljárás és a fegyveregyenlőség elvei szorosan összefüggő követelmények, az Egyezményben foglalt „tisztesség tárgyalás” alapvető elemei. Az ezekből az elvekből következő jogok azonban nem abszolúta, nem korlátozhatatlanok. A releváns bizonyítékok megismeréséhez való jog szintén korlátozható a jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával.

A Bíróság megállapította, hogy azzal, hogy a minősített dokumentumok és információk nem voltak elérhetőek a kérelmező és ügyvédje számára, illetve azzal, hogy a nemzetbiztonsági minősítés visszavonása ezeken alapult, korlátozták a kérelmező Egyezményben foglalt jogait. A vizsgálandó kérdés ebben az esetben az, hogy ez a korlátozás a szóban forgó jog lényeges tartalmát érintette-e. A Bíróság megállapította, hogy a biztonsági minősítést felülvizsgáló bíróság korlátozás nélkül hozzáfért a nemzetbiztonsági hatóság döntését megalapozó iratokhoz, így képes volt részletesen megvizsgálni a közzététel megtagadásának okait. Ugyanígy képes volt a hatóság biztonsági minősítést visszavonó döntését érdemben vizsgálni, és hatásköréhez tartozik, hogy az önkényes döntéseket hatályon kívül helyezze. Továbbá, a kérelmezőnek joga volt szóban bejelentést tenni, valamint írásban beadványt benyújtani.

A Bíróság megállapította, hogy az eljáró bíróságok kellően mérlegelték a szóban forgó eljárásban számukra elérhető vizsgálati hatásköröket, mind a minősített dokumentumok kezelésére, mind a minősítés visszavonásának igazolására tekintettel. Ahogy az alkotmánybíróság is kimondta, a szóban forgó iratok ismertetése feltárta volna a titkosszolgálat munkamódszereit, felfedte volna információforrásait, és végső soron akár tanúk befolyásolásához is vezethetett volna. Az alkotmánybíróság úgy látta, hogy nem volt törvényi lehetőség a biztonsági kockázat pontos megjelölésére, illetve annak kifejtésére, hogy mi alapján állítható e kockázat, mivel a hatóság visszavonó döntését alátámasztó érvek kizárólag a minősített dokumentumokból származtak. Semmi nem mutatott arra, hogy a hatóság döntése önkényes lett volna; illetve arra, hogy nem legitím nemzetbiztonsági okon alapult. A legfelső közigazgatási bíróság döntése szerint a minősített dokumentumokból egyértelműen kitűnik, hogy a kérelmező nem felel meg a biztonsági minősítés jogszabályi feltételeinek.

A Bíróság megjegyezte ugyanakkor, hogy 2011 márciusában a kérelmezőt szervezett bűnözés kere-

tében elkövetett bűncselekmények elkövetésével vádolták meg. A Bíróság szerint ésszerű, hogy gyanú esetén, ha a hatóságok szükségesnek találják, azonnali lépéseket tegyenek a nyomozás befejezését megelőzően anélkül, hogy a szóban forgó személy a nyomozásról tudomást szerezne. A Bíróság úgy látta, hogy a hazai bíróságok alaposan megvizsgálták a minősített dokumentumok tartalmát, és kifejezetten úgy döntöttek, hogy azok minősítése nem feloldható.

A Bíróság tehát az eljárás egészét, a vita természetét és az államok mérlegelési jogát is figyelembe véve úgy döntött, hogy a kérelmező jogai csak olyan mértékben voltak korlátozva, hogy az nem érintette a tisztességes tárgyaláshoz való jog lényeges tartalmát, tehát az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdését nem sértették meg.

Raimondi, Sicilianos, Spano, Ravarani és Pastor Vilanova bírák közös különvéleményükben amellet érveltek, hogy a kérelmező jogait megsértették. Szerintük az eljárás során olyan súlyos hiba történt, amelynek gyakorlati következményei miatt az eljárás egészének tisztességessége megkérdőjeleződik. Ez a hiba pedig a nemzetbiztonsági minősítés visszavonását megalapozó konkrét indokokról való pontos információk teljes hiánya volt. A törvény lehetővé teszi a hatóság és a bíróságok számára, hogy érdemben tájékoztassák az érintetteket. A teljes körű indokolás és az iratokhoz való teljes hozzáférés korlátozása valóban indokoltnak tűnik –mivel ezek biztosítása veszélyeztette volna a hírszerző szolgálat munkáját, de az információkhoz való hozzáférés teljes megtagadása a gyakorlatban feleslegesnek és törvényileg is aggályosnak látszik. Nem igazolható ugyanakkor a kérelmező gyanúsításának pontos körülményeire vonatkozó tájékoztatás megtagadása. Ez az információ ugyanis még nem vezetne a titkosszolgálat módszereinek vagy forrásainak felfedéséhez, az érintett személy védekezése viszont szinte lehetetlenné válik az információk teljes hiányában: hiszen az érintett nem tudja, hogy mivel szemben kell megvédenie magát. Véleményük szerint nem fogadható el a Nagykamara többségének érvelése, miszerint ezt az információhiányt a bíróságoknak a visszavonás indokaira is kiterjedő vizsgálati jogköre kiegyensúlyozná. A különvéleményt jegyző bírák szerint ezzel a bíróságokat olyan szerepbe – a kérelmező ügyvédjének szerepébe – helyeznék, amelyet valójában nem tud betölteni, illetve pontos védelem nélkül a titkosszolgálat által nyújtott információkat is csak egyoldalúan lehet vizsgálni. Szerintük tehát ez az eljárás sérti az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését.

Trajkovska és López Guerra bírák szerint nem sérültek a kérelmező Egyezményben foglalt jogai, il-

letve annak 6. cikke nem is lett volna alkalmazható. Hangsúlyozzák, hogy a „polgári jogi jog” nem pusztán igény, törekvés, érdek vagy vágy, hanem olyan jogszerűen alapított, törvényben megállapított követelés, amely konkrét jogi következményekkel jár. Álláspontjuk szerint a kérelmezőnek nem áll fenn az adott pozícióhoz kapcsolódó, törvényben rögzített joga, így azt a nemzetbiztonsági minősítésének visszavonása nem is sérthette.

Serghides bíró különvéleménye szerint azzal, hogy a cseh hatóságok és bíróságok nem tájékoztatták a biztonsági minősítésének visszavonását megalapozó jelentés tartalmáról a kérelmezőt, megsértették az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdésében foglalt jogait. Még pontosabban, közvetve vagy közvetlenül sérült a kérelmezőnek az információhoz való joga, a bírósági eljárásban való hatékony részvételhez való joga, a fegyveregyenlőséghez való joga és a kontradiktórius eljáráshoz való joga, továbbá a megalapozott bírósági ítélethez való joga is, hiszen a három eljáró közigazgatási bíróság egyike sem tárta fel, hogy milyen bizonyítékokra alapozza az ítéletét. Sérült még a kérelmező független és pártatlan bíróság előtti tárgyaláshoz való joga is, mivel a beadványaival foglalkozó valamennyi bíróság átvette az ügye tartalmi részének kezelésével kapcsolatos szerepét, ezzel a kérelmezőt teljes információhiányban hagyva.

Sajó bíró különvéleménye szerint megsértették a kérelmezőnek az Egyezményben foglalt jogait, különösen a fegyveregyenlőséghez és a megalapozott ítélethez való jogait. Megállapította, hogy a jog „lényeges tartalmára” vonatkozó tesztet korábban a Bíróság a fegyveregyenlőség elvére tekintettel csakis akkor alkalmazta, ha a kérelmező bírósághoz való hozzáférése akadályozása állt fenn. Leszögezte azt is, hogy a jog „lényeges tartalmának” az állami beavatkozás korlátjaként kell megjelennie, nem pedig olyan korlátozás nélküli felhatalmazásként („carte blanche”), amely az állam számára biztosítja a beavatkozást olyan mértékig, ami még éppen nem éri el az alapvető jogok lényeges tartalmának lerontása szintjét. Állítása szerint továbbá nem logikus azt állítani, hogy egy, a jog lényeges tartalmát érintő korlátozás kiegyensúlyozható utólagos bírósági eljárásokkal.

Sajó bíró érvelése szerint nem csak az Egyezmény 6 cikkét érinti az eset, hanem 8. cikkhez kapcsolódóan a magánélethez köthető adatokhoz való hozzáférés kérdése is releváns.

A Bíróság feladata annak érvényesítése, hogy hatékony biztosítékok álljanak rendelkezésre az államok olyan esetleges visszaéléseivel szemben, amelyek nemzetbiztonsági érdekekkel függnék össze. Sajó bíró nem tudja elfogadni, hogy a többség döntéséből az következik, hogy ha az egyén nem jut semmiféle

információhoz az ellene felhozott vádakról, és ha a tagállami bíróságok nem kérdőjelezik meg a nemzetbiztonsági hatóságok következtetéseit, akkor a kontradiktórius eljárás és a fegyveregyenlőség elvei nem sérülnek. Állítása szerint bármi is legyen a kérelmező nemzetbiztonsági minősítése visszavonásának az oka, az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésében foglalt jogait megsértették.

Kállai Péter

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE

A MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOG

Tóth Edina Magyarország elleni ügye⁸

Az ügy körülményei. A kérelmező, Tóth Edina 2000-ben az Amerikai Egyesült Államokban házasságot kötött H. B.-vel; ott született meg – 2003. február 9-én – a fiuk, aki kettős állampolgárságot szerzett. A pár 2004-ben visszaköltözött Magyarországra. A kérelmező és férje fokozatosan elidegenedtek egymástól, majd egy veszekedést követően H. B. 2004 decemberében ismeretlen helyre távozott, és magával vitte közös gyermeküket. A következő két hétben H. B. néhányszor felhívta a kérelmezőt telefonon, hogy informálja fiának hollétét illetően. 2005 januárját követően a telefonhívások megszűntek, a kérelmező pedig nem tudott kapcsolatba lépni a gyermekével. Később a kérelmező bontópert kezdeményezett a Szentendrei Városi Bíróságon (ma már Szentendrei Járásbíróság). Tekintve, hogy H. B. ismeretlen helyen tartózkodott, őt ügygondnok képviselte a perben. A bíróság 2007 áprilisában hozott jogerős ítéletet, melyben kimondta a házasság felbontását, valamint azt, hogy H. B. jogellenesen vitte magával a közös gyermeküket, megfosztva a kérelmezőt annak lehetőségétől, hogy lássa a fiát. Kimondta továbbá, hogy a szülői felügyeleti jogokat kizárólag a kérelmező gyakorolja; H. B. szülői felügyeleti jogát megszüntette, kapcsolattartást nem engedélyezett számára, és gyermektartás fizetésére kötelezte. Az ügygondnoknak kézbesítették a döntést, az azonban az H. B.-hez nem jutott el.

Eközben 2005 novemberében a kérelmező feljelentést tett a Szentendrei Rendőrkapitányságon gyermek jogellenes elvitele ügyében. Bár a rendőrkapitányság ismerte H. B. tartózkodási helyét, csak a kérelmező harmadik kérésére adtak ki körözést ellene. A körözést azonban hamarosan le is állították, mert

H. B. lakóhelye ismeretlenné vált a rendőrség számára, és az eljárást a terhelt távollétében nem lehetett folytatni. Egy 2007 májusában lefolytatott, személyazonosság megállapítására irányuló intézkedés révén ismét ismertté vált a férj tartózkodási helye, a hatóságok azonban továbbra sem tettek semmilyen intézkedést a gyermek felkutatására. 2007 augusztusában a nyomozást is lezárták, azzal az indokkal, hogy a férj nem tehetett eleget a bírósági ítéletben foglalt kötelezettségének, hiszen az ítéletet nem lehetett számára kézbesíteni, így annak tartalmát sem ismerhette. Ezt követően, 2008 áprilisában a kérelmező a Soproni Rendőrkapitányságon tett feljelentést tartási kötelezettség elmulasztása miatt, a rendőrkapitányság azonban 2008 júliusában elutasította a feljelentést azzal az indokkal, hogy a vétség csak szándékosan követhető el, H. B. azonban nem tudott arról, hogy tartási kötelezettség terheli. A kérelmező közben – 2008 áprilisában – ismét a Szentendrei Rendőrkapitányságon próbált feljelentést tenni, ezúttal kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt, a rendőrség azonban 2009 decemberében lezárta a nyomozást, bizonyítékok hiányára hivatkozva. Három és fél évvel később a kérelmező szülei hivatalos levelet kaptak, melyben tájékoztatták őket a gyermek tankönyveikért fizetendő összegéről, így tudomásukra jutott, hogy a gyermek Sopronban jár iskolába. A kérelmező édesapja feljelentést tett a Szentendrei Rendőrkapitányságon, a gyermek tartózkodási helyének jogellenes megváltoztatására hivatkozva. A nyomozást azonban 2013 októberében ismét fel kellett függeszteni a gyanúsított tartózkodási helyének ismételt ismeretlenné válása miatt. A rendőrség körözést adott ki H. B. ellen.

2006 februárjában, miután a bíróság ideiglenes intézkedésével a kérelmezőnél helyezte el a gyermeket, a kérelmező kérte az ideiglenes intézkedés foganatosítását, így a Soproni Rendőrkapitányság körözést adott ki H. B. ellen. A körözés során fény derült arra, hogy a gyermek és édesapja soha nem éltek Sopronban, illetve az, hogy valószínűleg az Egyesült Államokban élnek. A rendőrség azonban semmilyen további intézkedést nem tett az ügyben; sőt, 2012 májusában arról informálták a kérelmezőt, hogy a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara álláspontja szerint ilyen esetekben a rendőrség nem felelős, hiszen diplomáciai lépéseket kellene tenni az ügyben.

2007 áprilisában a kérelmező kapcsolatba lépett az Igazságügyi Minisztériummal, és jelezte, hogy gyermeke valószínűleg az Egyesült Államokban van. 2009 júniusában eljárás indult H. B. ellen csalás és más bűncselekmények miatt, nemzetközi és európai elfogatóparancsot adtak ki ellene. 2009 decemberében kiderült, hogy H. B.-t fogva tartják Kanadában.

2009 decemberében H. B.-t kiutasították Kanadából, ő azonban megszökött az őrizetből, és álnéven repülőjegyet vásárolt Bécsbe, azonban sosem repült oda. 2012 júniusában a kérelmező édesanyja arról informálta a rendőrséget, hogy a gyermek feltehetően Kaliforniában van, majd később valószínűleg Kanadába vitték, azonban mindkét helyen sikertelenül próbálták felkutatni a gyermeket, illetve az édesapját. H. B.-t 2014 májusában Budapesten tartóztatták le, és végül a gyermeket is megtalálták.

*A döntés.*⁹ A döntés meghozatala során a Bíróság áttekintette a Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában az 1980. év október 25. napján kelt Egyezmény, valamint a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi VIII. törvény számos szakaszát.

A kérelmező sérelmezte, hogy a magyar hatóságok nem tettek lépéseket a bírói döntés végrehajtására, illetve nem biztosították a gyermek gyors visszahozatalát, miután őt édesapja a kérelmező beleegyezése nélkül magával vitte. A hatóságok tehát nem tudták biztosítani, hogy a kérelmező gyakorolhassa szülői felügyeleti jogát a fia felett. Bár a bíróság már 2005 novemberében –ideiglenes intézkedésével – a kérelmezőnél helyezte el a gyermeket, ezt a döntést csak 2014 májusában sikerült végrehajtani, így a kérelmező nem léphetett kapcsolatba a gyermekével annak két éves korától tizenegy éves koráig.

A magyar kormány arra az álláspontra helyezkedett, hogy a magyar hatóságok minden szükséges lépést megtettek a gyermek felkutatása érdekében. Ellenőrzési körükön kívül eső külső körülmények – az apa tartózkodási helyének ismeretlen volta – következtében a hatóságok nem voltak abban a helyzetben, hogy kikényszerítsék a bíróság ítéletét. Az, hogy az általuk tett számos intézkedés nem vezetett eredményre, nem jelenti azt, hogy ne tettek volna eleget belföldi és külföldi eljárási kötelezettségeiknek. A kikényszerítés során számos intézkedést tettek, például több alkalommal körözést bocsátottak ki H. B. ellen, valamint több büntetőeljárást is indítottak ellene.

A Bíróság kiemelte, hogy a „családi élet” alapvető eleme, hogy szülő és gyermek kölcsönösen élvezhesse egymás társaságát. Ez alapján egyértelmű, hogy a kérelmező kapcsolata gyermekével a családi élet körébe, így az Egyezmény 8. cikke alá tartozik. A Bíróságnak tehát azt kellett megállapítania, hogy megsértették-e a kérelmező családi életét. A családi élet tiszteletben tartásához való jog magában foglalja az állam kötelezettségét arra, hogy biztosítsa ezen kapcsolatok zavartalan alakulását. A Bíróság álláspontja szerint annak ellenére, hogy a 8. cikk legfőbb célja, hogy megvédje az egyént a hatóságok önkényes

cselekményeitől, az államnak kötelezettségei is vannak arra nézve, hogy biztosítsák a jog érvényesülését, tehát a 8. cikk magában foglalja a szülők jogát arra, hogy gyermekeikkel együtt legyenek, és az állam kötelezettségét, hogy ezt intézkedéseivel biztosítsa. A Bíróság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy az állam ezen kötelezettsége nem abszolút. Az intézkedéseket az ügy körülményeitől kell függővé tenni, és az érintettek együttműködése mindig fontos. Jelen ügyben és ehhez hasonló esetekben a megtett intézkedéseket a végrehajtás gyorsasága alapján kell megítélni, hiszen az idő múlása helyrehozhatatlan következményekkel járhat a szülő és tőle távol élő gyermeke kapcsolatát illetően. A Bíróság megjegyezte, hogy a Hágai Egyezmény 11. cikke megkívánja az igazságügyi vagy államigazgatási szervektől, hogy késedelem nélkül cselekedjenek gyermekek visszavitelével kapcsolatos eljárásokban, illetve amennyiben az eljárás megindításától számított hat héten belül nem hoznak határozatot, a késedelem okairól nyilatkozat kérhető. A Bíróságnak tehát azt kellett megvizsgálnia, hogy a hatóságok időben megtettek-e minden szükséges lépést a bírói döntés kikényszerítése érdekében. A Bíróság ezt követően rögzítette, hogy a kérelmező már 2006 februárjában kérte a döntés kikényszerítését, a hatóságok 2005 decemberében és 2006 márciusában is megállapították H. B. tartózkodási helyét, azonban a végrehajtó egyetlen próbálkozásán kívül semmilyen további lépést nem tettek a személy felkutatása érdekében. Ráadásul, a 2006 májusában kiadott körözés eredményeként megtalálták H. B.-t, aki elmondta a rendőrségnek, hogy a gyermek a nagymamájával él Londonban, azonban a rendőrség ekkor sem tett további lépéseket a gyermek felkutatására. A Bíróság megjegyezte továbbá, hogy a bírói döntés jogerőssé vált, ami hivatalos kötelezettséget is teremtett a magyar hatóságok számára a gyermek megtalálására és visszavitelére, ráadásul a Szentendrei Városi Bíróságot értesítették H.B. tartózkodási helyéről, az információt azonban sosem továbbították a végrehajtónak. A kérelmező és édesapja több kérelmet nyújtott be, hogy megelőzzék a kárt, ennek ellenére 2014 májusáig nem sikerült felkutatni a gyermeket. A Bíróság rögzíti, hogy bár a hatóságok többször tudomást szereztek H. B. tartózkodási helyéről, és számos alkalommal körözést is kiadtak ellene, őt magát hivatalosan sosem kérdezték ki a gyermek hollétéről. A hatóságok tudomást szereztek arról, hogy a gyermek nem H. B.-val él, de semmilyen további lépést nem tettek a felkutatására; ráadásul kiderült, hogy H. B. állításai hamisak voltak: a gyermek a szóban forgó időszakban Magyarországon élt, azonban a hatóságok elmulasztottak informálódni arról is, hogy a gyermek beíratták-e is-

kolába. Végül a Bíróság megjegyezte, hogy mivel a Szentendrei Városi Bíróság döntését nem tudták a címzetthez eljuttatni, ez azt a paradox helyzetet eredményezte, hogy semmilyen büntetőeljárást nem lehetett lefolytatni ellene az ügy kapcsán.

Mindennek fényében a Bíróság megállapította, hogy a magyar hatóságok nem tettek meg minden szükséges és hatékony intézkedést annak érdekében, hogy segítsék a kérelmezőt gyermeke felkutatásában és szülői felügyeleti jogának gyakorlásában.

A Bíróság tehát megállapította az Egyezmény 8. cikkének megsértését.

A kérelmező sérelmezte az eljárás túlzott elhúzó-dását is az Egyezmény 6. cikke alapján, valamint a 13. cikk alapján azt, hogy nem kompenzálták megfelelően a gyermek megtalálását célzó intézkedések hiányosságai miatt. A Bíróság arra a döntésre jutott, hogy ezen kérdéseket már vizsgálta az Egyezmény 8. cikke megsértésének megállapítása során, így a Bíróság nem vizsgálta külön a kérelmező panaszát a 6. és 13. cikkek vonatkozásában.

Összességében tehát a Bíróság a kérelmet befogadhatónak nyilvánította az Egyezmény 8. cikke vonatkozásában, és megállapította a 8. cikk megsértését, valamint rögzítette, hogy a kérelem többi részének vizsgálata nem szükségszerű.

Elégtétel. A Bíróság 12 500 euró nem vagyoni kártérítést állapított meg, valamint kötelezte az államot további 3 800 euró megfizetésére, tekintettel a kérelmező üggyel kapcsolatos kiadásaira.

Lebedi Réka Dóra

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Becker Norvégia elleni ügye¹⁰

Az ügy körülményei. A kérelmező a DN.no, a norvég Dagens Noeringsliv napilap internetes kiadásának újságírója. 2007 augusztusában cikket írt a Norvég Olajtársaság (DNO) állítólagos nehéz helyzetéről. A cikk egy bizonyos X.-szel folytatott telefonbeszélgetésen, valamint egy X. által átfaxolt levélen alapult, amelyet egy ügyvéd írt az olajvállalat kötvénytulajdonosainak nevében, és amelyben komoly aggodalmak fejeződtek ki a vállalat pénzügyi helyzetével kapcsolatban. Később kiderült, hogy az ügyvéd valójában csak X. nevében írta a levelet, aki egyetlen kötvény tulajdonosa volt a társaságban. A cikk közzétételét követően a társaság részvényeinek ára 4,1%-kal csökkent. 2008 júniusában a kérelmezőt a rend-

örség kihallgatta; ekkor azt mondták neki, hogy X. megerősítette, hogy ő volt a forrása. A kérelmező hajlandó volt elismerni, hogy a cikkét a faxolt levélre alapozta, de nem volt hajlandó további információkat adni, hivatkozva a források védelmére vonatkozó elvekre. A kérelmező forrása ellen 2010 júniusában vádat emeltek piacbefolyásolás és bennfentes kereskedelem miatt.

Az ezt követő büntetőügyben a kérelmezőt tanúként idézték be, ám ő a norvég büntető törvénykönyv 125. cikkére és az Egyezmény 10. cikkére hivatkozva azzal érvelt, hogy nem köteles tanúskodni, és az eljárás minden szakaszában megtagadta a tanúvallomást. A bíróság az elsőfokú eljárásban elrendelte, hogy tegyen tanúvallomást az X.-szel fennálló kapcsolatáról. Végül a legfelső bíróság 2011 szeptemberében kimondta, hogy olyan helyzetben, amikor a forrás maga fedi fel magát, már nincs védendő forrás, és a személyazonosságának felfedése nem jár következményekkel az információ szabad áramlására. Ezenkívül súlyos bűncselekmény gyanúja merült fel, miszerint X. a kérelmezőt a kötvénypiac manipulálására használta fel, és a kérelmező tanúvallomása jelentősen segíthette volna a bíróságokat az ügy tisztázásában. Időközben – 2011 márciusában – X.-et bűnösnek találták, és egy év hat hónap szabadságvesztésre ítélték. 2012 januárjában a kérelmezőt 30 000 norvég korona bírság (kb. 3700 euró) megfizetésére kötelezték, amiért megtagadta a X.-szel fennálló kapcsolatára vonatkozó kérdések megválaszolását.

*A döntés.*¹¹ A kérelmező azt kifogásolta, hogy a legfelső bíróság 2011. szeptember 30-án hozott határozata indokolatlanul beavatkozott az Egyezmény 10. cikkéből eredő azon jogába, hogy ne kényszerítsék újságírói forrásai felfedésére. A kérelmező szerint a büntetőeljárás törvény 125. §-ából következően az újságírókat nem lehet a forrásuk felfedésére kötelezni. A megfogalmazás nem tartalmaz semmilyen kivételt azokra a helyzetekre, amikor a forrás kiléte állítólagosan ismert, és a belső ítélkezési gyakorlatból sem következtethető másféle értelmezés. Az alapján, hogy egy személy kijelenti, hogy ő volt a forrás, vagy a bíróság ezt valószínűnek találja, az újságíró nem kötelezhető arra, hogy megerősítse vagy cáfolja a forrás kilétét. A legfelső bíróság tévesen alapozta döntését arra, hogy a forrás felfedte magát, és ezért nem állt fenn más források felfedésének kockázata, utóbbi ugyanis ez alapján nem lehet megfelelően értékelni, ezért az nem képezhet érvet az ilyen felfedés elrendelése mellett. A kérelmező szerint a beavatkozás szükségességének értékelése során figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a vallomása nem bírt volna érdemi jelentőséggel. Az ügyészség a városi bíróság

előtt kifejezetten elismerte, hogy a kérelmező tanúvallomása nélkül is eleget tudtak tenni az X.-szel szembeni bizonyítási tehernek.

A kormány szerint a forrásvédelem elve kettős: védi az újságíró szerepét, de védi a tényleges és a jövőbeli forrásokat is. Tekintettel arra, hogy a forrás önként fedte fel magát, a kormány nem látta, hogy a védelem mértékének korlátozása bármilyen negatív, „dermesztő” hatást gyakorolt volna a jövőbeli források hajlandóságára, hogy megbízzanak az újságírókban. A kormány hangsúlyozta az X. által elkövetett piaci manipuláció súlyosságát. Az ilyen típusú bűncselekmény igen jelentős pénzügyi következményekkel járhat, mivel a befektetők bizalma forog kockán. A tanúskodási kötelezettség az újságírók érdekeit is szolgálja, annak elkerülése érdekében, hogy az újságírói kiváltságokat egyesek bűncselekmények eltitkolása eszközeként használják.

A Bíróság elismerte, hogy a tanúskodás elrendelése bűnelkövetés megelőzését szolgálta. A kérelmező elsősorban azzal érvelt, hogy a tanúskodási kötelezettség ellentétes a büntetőeljárás törvény 125 §-ával, mivel az nem tartalmaz kivételt azokra a helyzetekre, amikor a forrás kiléte ismert. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az újságírói források védelme a sajtószabadság egyik alapvető feltétele. A védelem hiánya visszatarthatja a forrásokat attól, hogy segítsék a sajtót abban, hogy közérdekű ügyekben tájékoztassa a közvéleményt, ami alááshatja a sajtó létfontosságú szerepét – „a társadalom éber őre” –, és hátráltathatja azt, hogy a sajtó pontos és megbízható információkat tudjon nyújtani. Tekintettel az újságírói források védelmének fontosságára a sajtószabadság szempontjából egy demokratikus társadalomban, egy ilyen beavatkozás nem egyeztethető össze az Egyezmény 10. cikkével, kivéve, ha azt nyomós közérdek igazolja.

A Bíróság arra is rámutatott, hogy bár előfordulhat, hogy a forrás fel nem fedésének, titokban tartásának elve nem szenvedne valódi kárt – ha olyan körülmények között bírálják felül, ahol a forrás egyértelműen rosszhiszeműen, károkozási szándékkal járt el, és szándékosan hamis információkat tett közzé –, a bíróságok meggyőző bizonyítékok hiányában nem feltételezhetik, hogy ezek a körülmények minden esetben adóttak. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a forrás magatartása soha nem lehet döntő abban a kérdésben, hogy szükséges-e a felfedésre kötelezés; az csupán egyike azon fontos tényezőknek, amelyeket figyelembe kell venni a 10. cikk (2) bekezdésében előírt mérlegelés alkalmazásánál. Ugyanakkor „lehetnek olyan körülmények, ahol a forrás káros szándéka önmagában megfelelő és elégséges indokot szolgáltat arra, hogy a forrás felfedését elrendeljék”.

A Bíróság mindenekelőtt megjegyezte, hogy X.-nek – a kérelmező által írt téves cikk állítólagos forrásának – elítélése azon a feltételezésen alapult, hogy az illető az általa nyújtott közlést hírként kívánta terjeszteni. A jelen ügy nem függ össze a kérelmező jogellenes tevékenységére vonatkozó állításokkal, vagy azzal, hogy folytattak-e vele szemben büntetőeljárást, azon túl, hogy megtagadta a tanúvallomást az X.-szel fennálló kapcsolatáról. A kormány nem kérdőjelezte meg a kérelmező újságírói módszereit. Habár formálisan ez nem egy anonim forrás azonosításához segítséget nyújtó újságíró ügye, a Bíróság szerint a végzés lehetséges hatásai olyan természetűek, hogy az ügyre a források közzétételére vonatkozó általános elvek alkalmazandók. A Bíróságnak korábban még nem volt alkalma olyan helyzetet vizsgálni, amelyben a forrás fedi fel magát. Ugyanakkor azokban az esetekben, amikor egy-egy forrás nyilvánvalóan rosszhiszeműen, ártalmas céllal járt el, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a forrás magatartása soha nem lehet döntő abban a kérdésben, hogy szükséges-e a felfedésre kötelezés, az csupán egyik figyelembe veendő fontos tényezőknél. Ennélfogva a 10. cikk értelmében az újságíróknak járó védelem nem vehető el automatikusan a forrás magatartása miatt. A Bíróság szerint ezek a megfontolások olyan helyzetben is relevánsak, amikor egy forrás felfedi magát. A Bíróság hozzátette: amint azt korábban már kimondta, a forrásvédelem akkor is alkalmazandó, ha a forrás kiléte ismert volt a nyomozó hatóságok előtt (egy házkutatást megelőzően).

Annak megítéléséhez, hogy a beavatkozás szükséges volt-e a 10. cikk (2) bekezdése alapján, meg kell vizsgálni, hogy megfelelő és elégséges indokokat hoztak-e fel a tanúskodást elrendelő bírói végzéshez. A Bíróság szerint X. személyazonosságának ismerete nem lehet döntő az arányosság értékeléséhez. Megismételte, hogy az újságírók számára nyújtott védelem a forrásaik bizalmosságának megőrzése tekintetében kettős: nemcsak az újságírót, hanem azt a forrást is védi, aki önként segíti a sajtót a közvélemény közérdekű ügyekben történő tájékoztatásában. Ennélfogva a jelen esetben alkalmazandó védelem mértéke nem érheti el ugyanazt a szintet, mint amit azoknak az újságíróknak kell biztosítani, akiket ismeretlen személyazonosságú személyek segítenek abban, hogy tájékoztassák a közvéleményt a közérdekű, illetve másokkal kapcsolatos ügyekről.

A Bíróság szerint az, hogy a kérelmezővel szemben meghozott végzés szükséges volt-e, főleg azon múlik, hogy a vallomásra szükség volt-e az X. elleni nyomozás, valamint a bírósági eljárások során. A kérelmező forrása vagy forrásai nyilvánosságra hozatalának megtagadása nem akadályozta az ügy kivizsgál-

ását. Először is, az ügyészség anélkül emelt vádat X. ellen, hogy a kérelmezőtől bármilyen információt kapott volna, amelyek feltárták forrását vagy forrásait. Ezt követően, a bíróságot sem akadályozta kérelmezőtől kapott információ hiánya abban, hogy megítélje a vádak megalapozottságát. Sőt, az ügyészség is arról tájékoztatta a bíróságot, hogy az ügy a kérelmező tanúvallomása nélkül is kellően tisztázható. Sem a városi bíróság, sem a legfelső bíróság nem jelezte az X. elleni ítéletekben, hogy a kérelmező vallomásának megtagadása bármilyen aggodalomra adott volna okot az ügy, illetve az X. elleni bizonyítékok tekintetében. A Bíróság a Voskuil Hollandia elleni ügyében hozott döntésében már kimondta, hogy az újságírótól büntetőeljárásban kért információk potenciális jelentősége a 10. cikk alapján nem elégséges indok annak igazolására, hogy a forrása vagy a forrásai felfedésére kényszerítsék.¹² Bár ezt a megállapítást annak kapcsán tette, hogy a forrás felfedése szükséges-e a tisztességes eljárás biztosítása érdekében, a Bíróság szerint az elv a jelen ügyben is irányadó.

A Bíróság korábban már hangsúlyozta, hogy a „dermesztő hatás” akkor is felmerülhet, ha az újságíróknak csupán asszisztálniuk kell a névtelen források azonosításához. A jelen esetben a felfedés elrendelése arra korlátozódott, hogy a kérelmező tanúskodjon X.-szel fennálló kapcsolatáról, aki maga ismerte el, hogy ő volt a forrás. Jóllehet a források titokban tartásának elve ebben a helyzetben nem sérülne ténylegesen, a Bíróság úgy vélte, hogy az ügy körülményei nem elegendően súlyosak ahhoz, hogy a kérelmezőt tanúskodásra kötelezzék. Ennélfogva a Bíróság – tekintettel az újságírói források védelmének fontosságára a sajtószabadság szempontjából – kimondta, hogy a kérelmező tanúvallomás-tételre való kötelezésére felhozott indokok nem voltak elégségesek, és nem volt meggyőződve arról, hogy a kifogásolt végzést a „nyomós közérdek követelménye” indokolta, vagy arról, hogy szükséges volt egy demokratikus társadalomban. Tehát a 10. cikket megsértették.

Kóczián Sándor

*Magyar Kétfarkú Kutya Párt
Magyarország elleni ügye¹³*

Az ügy körülményei. 2016. október 2-án Magyarországon népszavazást tartottak az Európai Unió teréről a bevándorlók tagállamok közötti áthelyezésével kapcsolatban. A népszavazást a kormány kezdeményezte, és a következő kérdésben kérte a választóik véleménynyilvánítását: „Akarja-e, hogy az Európai Unió az Országgyűlés hozzájárulása nélkül is előírhas-

sa nem magyar állampolgárok Magyarországra történő kötelező betelepítését?” A népszavazási kampány során több ellenzéki párt arra szólította fel a választókat, hogy bojkottálják a népszavazást, vagy adjanak le érvénytelen szavazatokat, amely az adott népszavazás szellemiségének elutasításaként értelmezhető. 2016. szeptember 29-én a Magyar Kétfarkú Kutya Párt egy mobiltelefon-alkalmazást tett elérhetővé a szavazók számára, amelynek segítségével feltölthették és megoszthatták a nyilvánossággal a szavazólapjukról készült fényképeket. Az alkalmazás azt is lehetővé tette, hogy a szavazók megjegyzésekkel kísérjék az általuk választott szavazási módot. A kommentelés és a fényképek megosztása anonim módon történt. Az alkalmazásról a jelentősebb online médiumok is beszámoltak.

A mobilalkalmazás miatt még aznap panasz érkezett a Nemzeti Választási Bizottsághoz (NVB). Az NVB 2016. szeptember 30-i határozatában megállapította, hogy az alkalmazás megsértette a választás tisztességessége, a szavazás titkossága és a rendeltetésszerű joggyakorlás alapelveit, és a pártot eltiltotta a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény 2. § (1) bekezdésének a) és e) pontjának, illetve az Alaptörvény 2. cikk (1) bekezdésének jövőbeni megsértésétől. Az NVB egy 2014-ben kiadott állásfoglalására támaszkodva úgy ítélte meg, hogy a választók a szavazólapokat nem kezelhetik a saját tulajdonuként, így azokat nem vihetik ki a szavazófülkéből, és nem is készíthetnek fényképet azokról, a szavazólapok lefényképezése ugyanis választási csaláshoz vezethet. Ezenkívül, bár a titkosság elve nem teremt semmilyen kötelezettséget a szavazók oldalán, azt is szem előtt kell tartani, hogy a szavazás titkossága csak a a szavazók együttműködése révén tartható fenn. Az NVB így arra a következtetésre jutott, hogy a telefonos applikáció alkalmas volt arra, hogy lejárassa a választási szervek munkáját a nyilvánosság szemében.

A kérelmező a határozat bírósági felülvizsgálatát kérte a Kúriától. A Kúria 2016. október 10-i ítéletével helybenhagyta az NVB döntését, és megállapította a rendeltetésszerű joggyakorlás alapelveinek megsértését. Az indokolás szerint a szavazólapok célja az, hogy a választók számár lehetővé váljon a véleményük kifejezése a népszavazási kérdésről, a szavazólap lefényképezése és későbbi közzététele pedig nincs összhangban ezzel a céllal. A fényképezés és a közzététel tilalma nem sértette meg a szavazók véleménynyilvánítási szabadságát, mivel szabadon fejezhetik ki véleményüket azáltal, hogy szavazatukat leadták, és a szavazást követően meg is oszthatták másokkal, hogy hogyan szavaztak. A Kúria részben megváltoztatta az NVB határozatát, és megállapította,

hogy a kérelmező nem sértette meg a választási eljárás titkosságát, és nem járatta le a választási szervek munkáját. Hozzátette, hogy nincs olyan szabályozás, amely megtiltotta volna a választóknak a szavazólapjuk lefényképezését a szavazófülkében, valamint a személyazonosságuk sem volt megállapítható a mobilalkalmazáson keresztül.

Időközben – 2016. október 3-án – ugyanaz a magánszemély új panaszt nyújtott be a Nemzeti Választási Bizottsághoz, tekintettel arra a tényre, hogy a kérelmező október 2-án, a népszavazás napján aktíválta a „Szavazz érvénytelenül” elnevezésű alkalmazását. A bejelentő fenntartotta, hogy a mobilalkalmazás működtetésével a kérelmező megsértette a jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás, valamint a választások tisztességességének és titkosságának alapelveit. Az NVB megismételte korábbi álláspontját, és 832 500 forintos bírságot szabott ki a pártra. A kérelmező e határozat bírósági felülvizsgálatát is kérte a Kúriától. A Kúria 2016. október 18-i ítéletével helybenhagyta az NVB határozatát, és megállapította a rendeltetésszerű joggyakorlás alapelveinek megsértését, ugyanakkor a bírság összegét 100 000 forintra mérsékelte.

A kérelmező mindkét határozattal szemben alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz, és annak megállapítását kérte, hogy a Kúria döntései megsértették az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében foglalt véleménynyilvánításhoz való jogát. A kérelmező azzal érvelt, hogy a mobilalkalmazás kifejlesztésével a közösségi média kommunikációs formáinak terjedésére reagált. Az állampolgárok rendszeresen osztanak meg eseményeket, gondolatokat és véleményeket a mobiltelefonjukkal készített fényképek révén, internetes oldalakon keresztül. Az egész világon elterjedt szokás, hogy a választók fényképeket készítenek a szavazólapjukról, és megosztják azokat a közösségi médián keresztül. Az alkalmazás kifejlesztésével a kérelmező lehetővé akarta tenni a szavazók számára, hogy anonim módon oszthassák meg a szavazólapokról készült képeket és a kapcsolódó üzeneteket, vagyis úgy gyakorolhassák a véleménynyilvánítás szabadságához való jogukat, hogy a szavazólap tartalma ne legyen összekapcsolható a választóval. A kérelmező szerint ez a választói magatartás – a szavazólapok lefényképezése és másokkal való megosztása – is közügyekben történő véleménykifejezésnek számít, vagyis a véleménynyilvánítás szabadságának, annak is a leginkább védett aspektusának – a közügyek megvitatásának szabadsága – hatálya alá eső magatartást képez. Így a kérelmező tevékenysége (fórum nyújtása a szavazói vélemények kifejezésére) ugyancsak az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésének védelme alatt áll. A kérelmező szerint

a Kúria döntése a választók véleménynyilvánítási szabadságához való jogára hivatkozva valójában a kérelmező véleménynyilvánítási szabadsága gyakorlásának körébe tartozó magatartását korlátozta, alkotmányos indok nélkül. Azt is állította, hogy a mobilalkalmazás nem sértette meg a választás tisztességességét és titkosságát, mivel a szavazólapok tartalma nem kapcsolható a választókhoz. Így ezek a célok nem szolgálhatnak legitim alapként a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására. Még ha az alkalmazás meg is sértethette a választás titkosságát, annak betiltása akkor is aránytalan volt.

Az Alkotmánybíróság 2016. október 24-én elutasította az alkotmányjogi panaszt azzal az indokkal, hogy az esetek nem érintik a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságát. Bár az ügy a választók véleménynyilvánítási szabadságához kapcsolódik, azt az NVB döntése nem sértette meg, mivel az csak annyit állapított meg, hogy a fényképek mobilalkalmazásba való feltöltése nem felel meg a rendeltetészerű joggyakorlás alapelveinek. Az Alkotmánybíróság szerint a kérelmező politikai párt csupán fórumot biztosított a szavazók számára, hogy megosszák a szavazólapjukról készült fényképeket, vagy jelezzék távolmaradási szándékukat a népszavazásról, de a párt maga (a kérelmező) nem nyilvánított véleményt. Mivel a kérelmező csak a választók véleménynyilvánítási szabadságának korlátozását panaszolta, ezért a Kúria döntése őt személyesen nem érintette.

*A döntés.*¹⁴ A kérelmező politikai párt szerint a szóban forgó mobiltelefon alkalmazás működtetéséért kiszabott bírság megsértette a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát. A Bíróság rámutatott, hogy a kérelmező alkotmányjogi panaszában azt kifogásolta, hogy a vitatott mobilalkalmazás működtetése miatti szankcionálás megsértette a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát, ez a tevékenység ugyanis az Alaptörvény IX. cikk 1. bekezdésének hatálya alá tartozik. Az Alkotmánybíróság a panaszt elfogadhatatlannak nyilvánította, arra a következtetésre jutva, hogy az ügy a választók szabad véleménynyilvánításhoz való jogát érintette; a kérelmező csupán platformot biztosított a véleménynyilvánításhoz, de ő maga nem nyilvánított véleményt. A Bíróság ezért úgy ítélte meg, hogy a kérelmező a panaszának lényegét vetette fel az Alkotmánybíróság előtt, amely arról döntött, hogy az ügy a kérelmező véleménynyilvánítás szabadságához való jogának gyakorlását érintette-e. Ennélfogva a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező eleget tett a hazai jogorvoslatok kimerítése kötelezettségének, és a kormány erre vonatkozó előzetes kifogását el kell utasítani.

A kérelmező azt állította, hogy a választópolgárok népszavazáson való részvétele, illetve a szavazá-

suk módját bemutató fényképek posztolása az Egyezmény 10. cikke által védett, politikai ügyekről szóló vélemények kifejezését jelentette. A szavazók véleményének kifejezésére szolgáló fórum – mobiltelefon-alkalmazás formájában történő – létrehozása a véleménynyilvánítás szabadságához való jog hatálya alá tartozik. Ezért az applikáció használatának korlátozása és szankcionálása beavatkozást jelentett a véleménynyilvánítás szabadságába, amely nem volt törvényben meghatározott, és nem szolgált törvényes célt. A kérelmező szerint a beavatkozásnak nem volt jogi alapja, mivel a választási eljárásról szóló törvény rendelkezései nem tiltották a szavazólapok fényképezését, illetve a Nemzeti Választási Bizottság irányelvi nem voltak kötelező érvényűek. A szavazólapokról készített fényképek posztolása nem sértette meg a szavazás tisztességét vagy titkosságát.

A kormány ezzel szemben azzal érvelt, hogy nem történt beavatkozás a kérelmező politikai párt véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlásába, mivel egy mobilalkalmazást nyújtott a szavazók számára, hogy megoszthassák véleményüket más felhasználókkal, de magában a politikai beszédben nem vett részt. A beavatkozásnak volt jogi alapja – amit a Nemzeti Választási Bizottság irányelvi tisztáztak –, és az a szavazás szabályos lefolytatásának, valamint a szavazólapok rendeltetészerű használatának biztosításához fűződő legitim célt szolgálta.

A Bíróság először is leszögezte, hogy a kérelmező politikai pártot egy olyan mobilalkalmazás futtatása miatt szankcionálták, amely lehetővé tette a felhasználók számára, hogy megosszák hozzászólásaikat és a szavazólapjukról készített fényképeket. Tudomásul vette a hazai bíróságok érvét, miszerint az intézkedés nem sértette meg a kérelmező véleménynyilvánítás szabadságához való jogát, mivel magában a politikai beszédben nem vett részt. A Bíróság következetesen hangsúlyozta, hogy a 10. cikk az információk közlésének jogát garantálja, valamint a nyilvánosság azon jogát, hogy hozzájusson az információkhoz. Azt is elismerte, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a fényképek közzétételét is magában foglalja. Megjegyezte, hogy a 10. cikk nem csupán az információk tartalmára alkalmazandó, hanem azok továbbításának vagy fogadásának eszközeire is, mivel azok bármely korlátozása szükségszerűen beavatkozás az információk megismerésének és közlésének jogába.

A Bíróság hangsúlyozta, hogy a kérelmező a mobilalkalmazást kifejezetten a szavazók számára fejlesztette ki, hogy infokommunikációs eszközöket alkalmazva fejezzék ki véleményüket; az érvénytelen szavazólapról készített anonim fényképek megosztása révén. Ennélfogva a mobilalkalmazás a jelen eset-

ben kommunikációs értékkel bír, és így az Egyezmény 10. cikke által védett közérdekű ügyről szóló véleménynyilvánításként értelmezendő. A kérelmezőt pontosan azért szankcionálták, pontosan azt vették a szemére, hogy információ-átviteli módot biztosított mások számára, lehetővé téve információk közlését és megismerését. A Bíróság ezért úgy ítélte meg, hogy a kérelmező által tett intézkedések a 10. cikk védelme alatt állnak, és azok szankcionálása beavatkozás a véleménynyilvánítási szabadságába.

A Bíróság megismételte, hogy a „törvényben meghatározott” kifejezés nemcsak az írja elő, hogy a kifogásolt intézkedésnek legyen némi alapja a hazai jogban, hanem a kérdéses törvény minőségére is utal, megkövetelve, hogy a törvénynek az érintett személy számára hozzáférhetőnek, hatásait tekintve pedig előreláthatónak kell lennie. Habár a kérelmező azzal érvelt, hogy a Nemzeti Választási Bizottság iránymutatásai nem kötelező érvényűek, a Bíróság nem tartotta szükségesnek tovább vizsgálni ezt a kérdést, mivel a szóban forgó intézkedés egyéb okok miatt mindenképpen sértette az Egyezmény 10. cikkét. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a 10. cikkben szereplő véleménynyilvánítás szabadsága alóli kivételek felsorolása kimerítő, és a kivételeket megszorítóan, szűken kell értelmezni. Annak érdekében, hogy az Egyezménnyel összeegyeztethető legyen, e szabadság korlátozásának különösen olyan cél elérésére kell irányulnia, amely a cikkben felsoroltak valamelyikéhez kapcsolható.

A kormány előadta, hogy az intézkedés a szavazás szabályos lefolytatásának és a szavazólapok rendeltetésszerű használatának biztosítását célozta. E célok a 10. cikk (2) bekezdése értelmében a „mások jogainak védelme” alá tartozhatnak. A kérelmező nem értett ezzel egyet. A Bíróság szerint a Nemzeti Választási Bizottságnak a fényképek mobilalkalmazáson keresztül történő feltöltését – mint véleménynyilvánítást – az állampolgároknak a népszavazás tisztességes lebonyolításához és a szavazás titkosságához fűződő érdekével szemben kellett mérlegelnie. A Kúria azonban úgy ítélte meg, hogy a szavazólapok fényképének posztolása semmiképpen sem sértette ezeket az érdekeket. A szavazás titkosságát illetően a Kúria hangsúlyozta, hogy a szavazók személyazonosságát nem lehetett megállapítani, mivel a fényképeket anonim módon töltötték fel. Hozzátette, hogy a szavazólapokról készített fényképek mobilalkalmazáson keresztüli posztolása a rendeltetésszerű joggyakorlás alapelveinek megsértését jelentette ugyan, ez nem befolyásolta a népszavazás tisztességes lebonyolítását. A Bíróság nem látott okot arra, hogy másként ítélje meg a kérdést, és meggyőződött arról, hogy a kérelmező magatartása nem okozott kárt a népszavazás titkos-

sága vagy tisztességessége tekintetében. Ezen kívül a kormány nem mutatott rá „mások” bármely más tényleges jogára, amelyet hátrányosan érintett vagy érinthetett volna a szavazólapokról készített fényképek anonim közzététele. Nem tudta alátámasztani azt sem, hogy a képek posztolásának megkönnyítése olyan hiányosságot eredményezett a választási eljárásban, amit a mobilalkalmazás használatának korlátozása révén kellett orvosolni.

A kormány másodsorban a választási eljárásról szóló törvény 2. § (1) bekezdésének e) pontjában rögzített jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás alapelveire hivatkozott, melynek sérelme ugyancsak mások jogainak sérelmével jár. A Bíróságot azonban ez az érv nem győzte meg. Igaz ugyan, hogy a hazai hatóságok megállapították, hogy a szavazólapoknak a szavazástól eltérő célra történő felhasználása megsértette ezt a rendelkezést, ám a kormány nem támasztotta alá meggyőzően a hazai jog ezen elve és az Egyezmény 10. cikk (2) bekezdésében kimerítően felsorolt célok közötti kapcsolatot. Ebből következően a Bíróság nem fogadta el, hogy a kifogásolt beavatkozás a 10. cikk (2) bekezdésében felsorolt bármely törvényes célt követte. Amennyiben bebizonyosodik, hogy a beavatkozásnak nincs „törvényes célja”, nem szükséges annak vizsgálata, hogy „szükséges-e egy demokratikus társadalomban”. A fenti megfontolások elégségesek annak megállapítására, hogy a mobilalkalmazás miatt a kérelmező politikai pártra kiszabott szankció nem felel meg a 10. cikk (2) bekezdésében foglalt követelményeknek. Ennélfogva a 10. cikket megsértették.

Kóczyán Sándor

JEGYZETEK

1. 36417/16. számú kérelem.
2. Az EJEB 2018. január 9-én kelt ítélete.
3. 09/17521. számú kérelem.
4. Az EJEB 2018. március 15-én kelt ítélete.
5. 35289/11. számú kérelem.
6. Az EJEB 2017. szeptember 19-én kelt ítélete.
7. 63235/00. számú kérelem, az EJEB 2007. április 19-én kelt ítélete.
8. 51323/14. számú kérelem
9. Az EJEB 2018. január 30-án kelt ítélete.
10. 21272/12. számú kérelem.
11. Az EJEB 2017. október 5-én kelt ítélete.
12. 64752/01. számú kérelem, a Bíróság 2008. február 22-én kelt ítélete.
13. 201/17. számú kérelem.
14. Az EJEB 2018. január 23-án kelt ítélete.